

Aká logika by sa mohla používať v práve?¹

FRANTIŠEK GAHÉR

Katedra logiky a metodológie vied. Filozofická fakulta. Univerzita Komenského v Bratislave
Šafárikovo nám. 6. 814 99 Bratislava. Slovenská republika
frantisek.gaher@uniba.sk

ZASLANÝ: 04-12-2013 • AKCEPTOVANÝ: 02-05-2014

ABSTRACT: The paper presents a minimal extension of classical logic. The extension covers, mainly, (i) an introduction of legal *regulations* conceived as specific elements of provisions in legal rules; and (ii) an introduction of the *application operation* on legal regulations. Such an operation transforms a legal regulation into an empirical proposition describing some desired state of affairs. Moreover, it is assumed that legal arguments may contain two kinds of premises: a) legal regulations; and b) statements of empirical fact as a legal reality. A typical case of b) includes statements expressing the application or non-application of legal regulation in certain circumstances. Due to the distinctions introduced, the extended system of classical logic makes possible to analyse the logical structure of *perfect norms* as pentatomic. Although such a system is far remote from sophisticated systems of deontic logics, it is almost completely sufficient for lawyers' practice.

KEYWORDS: Application of norms – deontic – law – legal norms – logic.

0. Úvod

To, aká logika *je* používaná v práve, môžeme zodpovedať len na základe rozsiahleho skúmania právnych teórií a najmä empirického skúmania práv-

¹ Táto stat' vznikla v rámci grantu VEGA č. 1/0046/11 *Sémantické modely, ich explanačná sila a aplikácia*. Ďakujem Danielovi Borsíkovi za cenné pripomienky, návrhy a upozornenia k pracovnej verzii state ako aj anonymným recenzentom za cenné pripomienky a návrhy k stati.

nej praxe. Na to nemáme kapacitu. Zodpovedať otázku, aká logika *by mala byť* používaná v práve, predpokladá zaobranie sa problémom *ideálnej* logiky. Taká logika ako norma svojho druhu by mohla byť za horizontom reálneho záujmu právnej praxe. Naša ambícia je diskutovať o aplikácii logiky, ktorá by bola v dosahu reálneho záujmu právnej teórie i praxe. Náš cieľ bude v istom zmysle prízemný a dúfame, že realizovateľný – pokúsime sa hľadať odpoveď na otázku, aká logika *by mohla byť* používaná v práve pri ústretovom prístupe právnikov k logike.

Najprv by sme mali mať aspoň predbežne jasno v otázke, ktoré logiky pripadajú do úvahy ako potenciálni kandidáti. Spektrum riešení môžeme ohraničiť priestorom medzi dvomi konkurenčnými paradigmami: a) *konzervatívnou paradigmou*, podľa ktorej ide v právnej teórii o aplikáciu nanajvyššie mierne inovovanej klasickej logiky a nówum právnej problematiky nespočíva v sémantickej, ale v pragmatickej rovine; b) *paradigmou špeciálnej deontickej logiky*, podľa ktorej nielen v práve, ale vo všetkých normatívnych systémoch sa uplatňuje špeciálna normatívna (resp. právna) logika, ktorá najčastejšie modeluje deontické modalities ako špecifické operátory. Tento „rozptyl“ náhľadov sa prejavuje aj v odborných monografiách o tejto téme a nie je vôbec prekvapivé, že neexistuje všeobecnejšie akceptovaný systém logiky pre právnikov. Tým skôr nie je vôbec prekvapivé, že neexistuje všeobecnejšie akceptovaná učebnica logiky pre právnikov, hoci ich len v priestore bývalého Československa bolo napísaných niekoľko. A ani jednu z nich nemôžeme považovať za rukoväť – za *príručku* logiky. Niektoré nemajú dostatočne spracovanú logickú problematiku (autormi sú právnici), niektoré sú skôr prehľadom rozličných systémov deontickej logiky (autormi sú logici – špecialisti na deontickú logiku). Vo všetkých chýba dostatočný počet spracovaných netriviálnych modelových príkladov úsudkov, čo by bolo skúškou správnosti toho či onoho teoretického návodu. Aby sme sa pozreli na tento problém skôr z pohľadu praktického „konzumenta“ logiky v práve a možno tým osvetlili nanovo súboj teoretických návrhov, urobili sme čosi ako myšlienkový experiment. Budeme analyzovať normy z pohľadu právnika, ktorý má rozvinutú logickú intuíciu a uskutočňuje sémantickú analýzu noriem a usudzovanie z nich v praxi so sklonom ku konzervatívnej paradigme, pričom mu bude ochotný logik podľa požiadaviek ponúkať vhodné logické instrumenty. Postup právnika, ktorý by bol k logike ústretový, sa pokúsime rekonštruovať a dodatočne zdôvodniť na pozadí spektra návrhov s cieľom identifikovať potrebný teoretický fundament ako súbor podmienok, ktoré musí spĺňať vhodný logický systém, ktorý by bol prijateľný nielen pre práv-

nu teóriu, ale aj pre právnu prax *bežného* právnika, ktorý by chcel byť oslobodený od účelovosti v argumentovaní.

1. Právne normy z hľadiska sémantickej intuície

Netrúfame si hovoriť o právnych normách komplexne. Pre náš cieľ bude hádam dostatočné, keď si všimneme iba niektoré ich typy,² ktoré vstúpajú do logických úsudkov, a sústredíme sa na ich základné sémantické črty. *Po prvé*, právne normy vzt'ahujeme k danému právnemu systému – sú definované vzhľadom na pojem platnosti v danom právnom systéme. Právne normy nezvykneme v prvom priblížení označovať ako pravdivé alebo nepravdivé v zmysle pravdivosti, ktorú prisudzujeme alebo upierame empirickým tvrdeniam, pretože sú výsledkom spoločenskej dohody ako určité pravidlá správania sa ľudí v spoločnosti (štáte). Právna norma môže v jednom systéme platiť, v inom neplatiť, ustanovenia právnych noriem podliehajú zmenám (novelizácii, rušeniu) – ich platnosť a účinnosť je časovo závislá. Norma, ktorá je v danom právnom systéme platná a účinná, môže byť porušená. Praktický právnik by mohol prijať názor, že norma je druhom spoločenského pravidla, ktoré prešlo legislatívnym procesom alebo, širšie, procesom tvorby práva.

Vo všeobecnosti býva norma totožná s jedným právnym ustanovením (vetou, súvetím, paragrafom či odsekom). Pri tzv. perfektnej podmienkovej právnej norme sa rozlišuje jej hypotéza H (podmienka aplikácie normy), dispozícia D (právna regulácia) a sankcia S. Dispozícia a sankcia majú tvar normatívnej vety (súvetia) – príkazu, zákazu alebo dovolenia. Všeobecná schéma perfektnej normy:

(SchPerfN) Ak H, tak D, inak S.

Identifikácia perfektnej normy môže byť ťažkým problémom, pretože jej ustanovenia na rozdiel od jednoduchších noriem sú často „roztrúsené“ v rozličných paragrafoch a treba ich „vydestilovať“ a poskladať. Len niekedy je perfektná norma identická so súvislým zloženým súvetím (ustanovením).

² Pôjde najmä o podmienkové normy – tzv. perfektnú podmienkovú normu a jej ustanovenia.

2. Druhy viet z hľadiska významu, ktoré sa vyskytujú v ustanoveniach právnych noriem

2.1. Empirické fakty

Empirické vety, ktoré vyjadrujú udalosti, skutky, (uskutočnené) činy, majú empirickú povahu a stávajú sa právne relevantné len vtedy, keď sú (explicitne) uvedené v právnych normách alebo sú špecifickým prípadom všeobecného ustanovenia (implicitne). Ide o fakty, ktoré môžeme nazvať „slabé“ spoločenské fakty – sú právne relevantné, hoci nie sú priamo výsledkom inštitucionalizácie, ale nie sú to ani číro mimospoločenské fakty – najčastejšie ide o činy, konanie človeka (či nejakého spoločenstva), jeho výsledky alebo udalosti, pričom ich právna relevantnosť je zabezpečená špecifickým právnym pojmoslovím:

(E1) *Osoba XY spáchala trestný čin podvodu.*

(E2) *Vadu na tovare nemožno odstrániť.*

(E3) *Nastala mimoriadna udalosť.*³

(Pravd) O takýchto vetách, ktoré vyjadrujú právnu skutočnosť, nie je nezvyčajné hovoriť, že *sú pravdivé* alebo že nie sú pravdivé.

2.2. Primárne právne regulácie

Vety, ktoré vyjadrujú želaný stav vecí, bývajú z hľadiska explicitnej formy rozdelené na kategorické a podmienkové. O *kategorických vetách*⁴ hovoríme napríklad v prípade práva na slobodné rozhodnutie o národnosti. Podľa Ústavy SR

(Kat) *Každý má právo slobodne rozhodovať o svojej národnosti.*

Rozvinutejšie ustanovenia noriem mávajú zvyčajne tvar implikácie (alebo sú s ňou ekvivalentné), pričom jej antecedentom býva čosi ako aktivizačná podmienka, ktorá vyjadruje empiricky zistiteľný fakt (vyjadrený vetou typu

³ Zákon č. 355/2007, Z.z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov § 48 ods. (1): „Mimoriadna udalosť ... je každé nepredvídané a nekontrolované ohrozenie verejného zdravia chemickými, biologickými alebo fyzikálnymi faktormi.“

⁴ V zásade každú kategorickú formu vieme preformulovať na podmienkovú formu. Regulácie z noriem uvedených v Ústave SR však nebývajú priamo vykonateľné a ich vykonateľnosť sa môže opierať o právne normy, ktoré vykonávajú ústavné normy.

(E1) a konzekvent vyjadruje tzv. *dispozíciu normy* alebo *variáciu* dispozície normy – právnu reguláciu (Ri) (*príkaz, zákaz, dovoľenie...*), ktorá vyjadruje návod na dosiahnutie želaného stavu vecí.

V ustanovení (U1) je právnu reguláciu (R1); v ustanovení (U2) je právnu reguláciu (R2):

- (U1) Ak nastala mimoriadna udalosť, tak Úrad verejného zdravotníctva a regionálne úrady verejného zdravotníctva zabezpečujú terénne a laboratórne analýzy.⁵
- (R1) Úrad verejného zdravotníctva a regionálne úrady verejného zdravotníctva zabezpečujú terénne a laboratórne analýzy.
- (U2) Ak je podnikateľ fyzická osoba, koná osobne alebo za neho koná zástupca.⁶
- (R2) (*Fyzická osoba*) koná osobne alebo za ňu koná zástupca.

Keďže právne regulácie (R1) a (R2) nie sú explicitne podmienené uskutočnením či neuskutočnením iných právnych regulácií, ale empirickými faktami, môžeme ich nazývať *primárne* právne regulácie.

(NonPravd) O vetách, ktoré vyjadrujú právne regulácie, je nezvyčajné hovoriť, že sú pravdivé alebo že nie sú pravdivé.

2.3. Empirické fakty o (ne)vykonaní, (ne)aplikovaní primárnej právnej regulácie

Po účinnosti aktivizujúcej podmienky adresát právnej regulácie môže dispozíciu normy aplikovať alebo neaplikovať:

- (EN1) *Dlžník (ne)oznámil bez zbytočného odkladu veriteľovi to, že sa dozvedel o skutočnosti, ktorá robí plnenie nemožným.*
- (EN2) *Do dohodnutej doby (ne)došlo k uzavretiu zmluvy.*
- (EN3) *Splnomocnenec (ne)prekročil svoje oprávnenie vyplývajúce z plnomocenstva.*

(Pravd) O takýchto vetách zvyčajne hovoríme, že sú pravdivé alebo že nie sú pravdivé.

⁵ V tomto prípade je imperatív (*sú povinné zabezpečiť*) vyjadrený oznamovacím spôsobom slovesa (*zabezpečujú*). To je veľmi časté.

⁶ Pozri Obchodný zákonník, §13, ods. (1).

2.4. Sekundárne právne regulácie (sankcie a pod.)

Na *aplikované primárne* právne regulácie – na fakt vykonania regulácie – môžu nadväzovať ďalšie regulácie. Napríklad:

(SN1) Ak bolo držiteľovi odobraté vodičské oprávnenie, tak *sa mu počas jeho odobratia zakazuje viesť motorové vozidlo.*

Keďže účinné primárne regulácie môžu byť *neaplikované* (nevyužitie dovolenia alebo nevykonanie príkazu alebo porušenie zákazu), tak aj v týchto prípadoch môžu na tento fakt nadväzovať ďalšie regulácie či sankcie. Ako aktivizujúca podmienka pre takúto reguláciu vystupuje fakt porušenia alebo fakt nevyužitia účinnej právnej regulácie. Napríklad:

(SN2) Kto poruší svoju povinnosť zo záväzkového vzťahu, *je povinný nahradiť škodu tým spôsobenú druhej strane ...*

Niektoré právne regulácie môžu byť alternatívne a po aplikovaní jednej z možností nadväzujú ďalšie regulácie. Napríklad:

(SN3) Ak spotrebiteľ vypovedal zmluvu a spotrebiteľovi tým vznikla povinnosť vrátiť jednorazovo finančné prostriedky, *dodávateľ je povinný ponúknuť spotrebiteľovi plnenie v primeraných splátkach.*

Uvedené ustanovenia noriem majú ako aktivizujúcu podmienku empirickú vetu o aplikovaní, resp. neaplikovaní primárnych právnych regulácií, a preto v nich uvedené regulácie môžeme nazvať *sekundárne právne regulácie*.⁷

3. Druhy vzťahov medzi empirickými faktmi a právnymi reguláciami

3.1. Sémantická homogenita právnych noriem je predpokladom

Hoci sa o právnych reguláciách nezvykne hovoriť priamo, že sú alebo že nie sú pravdivé, predsa sa často v normách hovorí o tom, že právna regulácia *vyplýva* alebo *nevyplýva* z nejakej normy, z jej obsahu, z obsahu právneho dokumentu, z právneho úkonu či jeho povahy.⁸ V Obchodnom zákonníku

⁷ Nadväznosť právnych regulácií na (ne)aplikovanie primárnych či iných sekundárnych právnych regulácií môže narastať, a preto by sme mohli rozlišovať *stupeň odvodenosti* právnej regulácie.

⁸ Napríklad §36, ods. (5) Občianskeho zákonníka: „Ak z právneho úkonu alebo z jeho povahy *nevyplýva* niečo iné...“

som našiel 111 výskytov výrazov „vyplýva“, „nevyplýva“ a z nich odvodených tvarov. Kardinálnym problémom sémantiky právnych noriem je takto otázka, ako môžu právne regulácie vyplývať z právnych noriem, keď nepatria do sémantickej kategórie pravdivých, resp. nepravdivých viet? Napriek nevyjasnenosti tejto otázky praktický právnik narába s právnymi reguláciami ako so sémantickými jednotkami, ktoré bývajú korelátmi vzťahu vyplývania – nie sú len zložkami predpokladov, ale figurujú najmä ako závery úsudkov. Ustanovenia noriem sú v tomto zmysle explikované ako sémanticky homogénne súvetia. V tejto línii prístupu praktického právnika budeme pokračovať a špeciálne si budeme všímať úlohu právnych regulácií, a to najprv v štruktúre normy, a potom v štruktúre úsudkov z noriem.

Keďže empirické fakty a právne regulácie môžu byť spojené do podmienkovej formy súvetia rôznymi spôsobmi v závislosti od ich pozície a od toho, či sú vyjadrené pozitívne alebo negatívne, preberieme jednotlivé prípady. Sémantickú homogenitu takýchto súvetí budeme teda predpokladať v súlade s intuíciou invenčného právnika. Právnik by o právnej regulácii mohol jednoducho povedať, že *je pravda, že tá a tá právna regulácia platí (je účinná, je odvodená)*, čím by prisúdil právnej regulácii sémanticky zlučiteľný status s empirickými propozíciami.

Výraznejšiu sémantickú *homogenizáciu* právnych noriem sleduje návrh logikov explikovať právne regulácie v normách ako propozície špecifického druhu (pozri Kuchyňka 2012) alebo problematiku deontických modalít situovať do roviny pragmatického postoja k propozíciám (pozri Materna – Pala – Zlatuška 1989). Takéto postupy môžeme nazvať *denormativizácia*. Tento návrh však nie je ešte taký dopracovaný, aby ho mohol praktický právnik reálne akceptovať a úspešne aplikovať.

Homogenita celých normatívnych úsudkov by mohla byť dosiahnutá aj akýmsi opačným postupom – napr. *normativizáciou* empirických propozícií vrátane propozícií o aplikovaní alebo neaplikovaní normy.⁹ To je však postup, ktorý je nielen značne vzdialený intuícii praktického právnika, ale aj z hľadiska logiky zatiaľ problematický.

⁹ Pozri napríklad Štěpán (2009, pozn. č. 3): „V normativním kontextu je tedy de dicto libovolná explicitní norma; de re je pak libovolná norma odvozená, ale také libovolná realizace dispozice libovolné normy. Realizace dispozice normy je totiž provedena na průseku reálného a ideálního systému a je tak pod „normativní kontrolou“ uvažovaného kodexu, tj. je rovněž normou jistého druhu (de re) a je potřebná k odvození v takto homogenizovaném úsudku.“

3.2. Empirický fakt je dostatočnou podmienkou právnej regulácie

Na označenie zložiek normy budeme používať písmená gréckej abecedy, pričom na označenie empirických faktov budeme používať malé písmená (α , β , γ) a na označenie právnych regulácií veľké písmená (Φ , Ψ), pričom obe budeme indexovať latinskými písmenami x , y , z na explicitné zachytenie všeobecnosti vyznačením individuových premenných (napr. α_x , β_y , $\gamma_{x,z}$; Φ_x , Ψ_y , $\Theta_{x,z}$) alebo latinskými písmenami a , b , c na explicitné zachytenie singularnosti vyznačením individuových konštánt (napr. α_a , β_b , $\gamma_{a,c}$; Φ_a , Ψ_b , $\Theta_{a,c}$). Ak otázka všeobecnosti, resp. singularnosti ustanovení noriem nebude prioritná a nebude hroziť nedorozumenie, indexovanie vynecháme. Označenie výrokových spojok bude štandardné a nebudeme zavádzať deontický operátor vzhľadom na predpoklad sémantickej homogenity právnych regulácií s empirickými pozíciami.

To, že empiricky zistiteľný fakt (podmienka α) ustanovenia normy je aktivizujúcou podmienkou právnej regulácie (príkazu Φ), môžeme zachytiť nasledovne:

$$(I_{DP}) \quad \alpha \rightarrow \Phi$$

Príklad:

$$(N1) \quad \textit{Kto nájde stratenú vec, (ten) je povinný ju vydať vlastníkovi.}^{10}$$

Podmienka α ustanovenia normy tu vyjadruje *dostatočnú podmienku* právnej regulácie (povolenia) Φ . Neskôr uvedieme, že dostatočná podmienka nemusí byť jedinou podmienkou konkrétnej právnej regulácie a často môžeme hovoriť aj o nutných podmienkach a o negatívnych podmienkach.

3.3. Zachytenie všeobecnosti adresáta noriem

Všetky ustanovenia noriem sú všeobecné v zmysle zásady „zákony platia pre všetkých“, a spojka, ktorá vyjadruje podmienkové spojenie, nie je ich hlavnou spojkou. Všeobecnosť adresáta (adresátov¹¹) normy býva vyjadrená rozličným spôsobom. Základné typy ustanovení noriem z hľadiska vyjadrenia všeobecnosti sa vyznačujú:

1. použitím všeobecného vymedzovacieho kvantitatívneho zámena (*Každý má právo...*) so zmlčaným signálom pre pomenovanie adresáta;

¹⁰ Pozri Občiansky zákonník, § 135 ods. (1).

¹¹ V ustanoveniach noriem záväzkového práva a pod. sú zvyčajne dvaja adresáti normy.

2. použitím všeobecného mena bez vymedzovacieho kvantitatívneho zámena, ale s vedľajšou prívlastkovou vetou (*Osoba, s ktorou sa konalo...*);
3. anaforicou väzbou vyjadrenou neurčitým zámenom a ukazovacím zámenom (často zamlčaným) v spolupráci s podmienkovou spojku (*Ak niekto spácha..., tak (ten)...*);
4. anaforicou väzbou vyjadrenou všeobecným menom a ukazovacím alebo osobným zámenom (často zamlčaným) v spolupráci s podmienkovou spojku (*Ak osoba spácha..., tak (tá; ona) ...*);
5. anaforicou väzbou vyjadrenou vzťahnou dvojicou (*Kto spácha..., ten ...; Ten je..., kto...*).

Na základe pravidla konkretizácie a pravidla Modus ponens môžeme získať pravidlo Modus ponens pre predikátovú logiku prvého rádu (MP_{PL}):¹²

$$\begin{array}{l}
 (\text{MP}_{\text{PL}}) \quad \alpha_x \rightarrow \Phi_x \\
 \quad \quad \quad \alpha_a \\
 \hline
 \quad \quad \quad \Phi_a
 \end{array}$$

Týmto spôsobom usudzovania zrejme postupuje právnik s rozvinutou logickou intuíciou vo svojej praxi. Pri záväzkových vzťahoch sú všeobecne kvantifikované dve strany vzťahu a predmet plnenia. Konkretizácia sa musí urobiť pre všetky koreláty (binárneho, ternárneho, atď.) vzťahu. Vo formulácii prvej premisy $\alpha_x \rightarrow \Phi_x$ index premennej má signalizovať, že hlavným operátorom je všeobecný kvantifikátor, a nie implikatívne spojenie. Po konkretizácii na $\alpha_a \rightarrow \Phi_a$ sa situácia mení a implikátor je hlavnou spojku. Právnik by mohol postupovať aj tak, že by hneď pracoval s konkretizáciou ustanovenia normy a s výrokovo-logickým pravidlom Modus ponens:

$$\begin{array}{l}
 (\text{MP}) \quad \alpha_a \rightarrow \Phi_a \\
 \quad \quad \quad \alpha_a \\
 \hline
 \quad \quad \quad \Phi_a
 \end{array}$$

¹² Napríklad Davey považuje pravidlo Modus ponens so zmiešanou prvou premisou

(i) $B \rightarrow \text{Oby: } (A)$

(ii) B

(iii) $\text{Oby: } (A)$

za intuitívnu a neproblematickú schému úsudku; pozri Davey (2002, 340).

3.4. Empirický fakt je nutnou podmienkou právnej regulácie (příkazu, zákazu, povolenia)

Například v ustanovení normy (N2):

(N2) *Informácie uvedené v odseku 5 sa poskytnú zamestnancovi len vtedy, ak čas zamestnania v cudzine presiahne jeden mesiac.*¹³

empirický fakt γ_x je nutnou podmienkou právnej regulácie (povinnosti) Ψ_x :

(I_{NP}) $\Psi_x \rightarrow \gamma_x$

Na ustanovenia, ktoré vyjadrujú nutnú podmienku, už nemôžeme účinne použiť pravidlo Modus ponens pre predikátovú logiku prvého rádu, pretože nemá praktický zmysel predpokladať právnu reguláciu a usilovať sa odvodiť empiricky zistiteľný fakt (téma T). Prakticky zmysluplné pri opisnom použití ustanovení právnych noriem je predpokladať fakty, ktoré sú vyjadrené *negáciou nutnej podmienky*, a usilovať sa z nich spolu odvodiť *negáciu právnej regulácie*. Z tejto perspektívy je účelné na základe pravidla konkretizácie a pravidla Modus tollens získať pravidlo Modus tollens pre predikátovú logiku prvého rádu (MT_{PL}):

$$\begin{array}{l} \text{(MT}_{\text{PL}}) \quad \Psi_x \rightarrow \gamma_x \\ \quad \quad \quad \neg\gamma_a \\ \hline \quad \quad \quad \neg\Psi_a \end{array}$$

To však znamená, že usudzovaním podľa pravidla MT_{PL} môžeme logicky správne odvodiť len nepravdivosť platnosti právnej regulácie ($\neg\Psi$ čítame *nie je pravda, že Ψ je platná*). Takto zrejme postupuje právnik s rozvinutou logickou intuíciou vo svojej praxi: Ak nebola splnená nutná podmienka, tak odvodzuje neplatnosť právnej regulácie – to, že v danej situácii v danom právnom systéme nemá byť aplikovaná právna regulácia.

Opäť by právnik mohol postupovať aj tak, že by hneď pracoval s konkretizáciou ustanovenia normy a s výrokovo-logickým pravidlom Modus tollens:

$$\begin{array}{l} \text{(MT)} \quad \Psi_a \rightarrow \gamma_a \\ \quad \quad \quad \neg\gamma_a \\ \hline \quad \quad \quad \neg\Psi_a \end{array}$$

¹³ K tomu pozri §43, ods. 6, Zákonníka práce.

Poučenie: Zložky noriem sú citlivé na identifikáciu podmienky a nie sú v tomto zmysle symetrické – nemôžeme formuláciu so spojením *ak-tak* (pozíciu podmienky je prvá podveta – antecedent) nahradiť formuláciou so spojením *len vtedy, keď* (*iba ak; len ak*) (pozíciu podmienky je druhá podveta – konzekvent) – bližšie o tom pozri v Gahér (2012). Pri opisoch empirických procedúr neplatí ekvivalencia medzi *Ak A, tak B* a *A len vtedy, keď B* (ktorá je pre analytickú oblasť v logike považovaná za platnú) a modelovanie spojenia *Ak A, tak B* materiálnou implikáciou je potrebné doplniť aj reflektovaním vektoru závislosti (smer podmienka – podmienené) a časovej následnosti. V oboch prípadoch podmienkami sú skúsenostne zistiteľné fakty a tie vždy nasledujú v súvetí po syntaktickom signáli podmienky (*ak*, resp. *keď*), čiže v prvom prípade ide o dostatočnú podmienku, v druhom o nutnú podmienku. Rozdiel v pozíciách podmienok môžeme symbolicky zvýrazniť vyznačením podmienky priehlbínou pred, resp. za znakom pre implikátor ($\cup \rightarrow$, resp. $\rightarrow \cup$).

Ustanovenia noriem, ktoré vyjadrujú dostatočnú podmienku:

$$(I_{DP}^*) \alpha_x \cup \rightarrow \Phi_x$$

Ustanovenia noriem, ktoré vyjadrujú nutnú podmienku:

$$(I_{NP}) \Psi_x \rightarrow \cup \gamma_x$$

Neekvivalentnosť viet, ktoré sa líšia len použitím spojenia *ak-tak*, resp. – *len vtedy, ak* – demonštruje veta, ktorá vznikne z (N2) ich substitúciou:

(N2*) *Ak sa informácie uvedené v odseku 5 poskytnú zamestnancovi, tak čas zamestnania v cudzine presiahne jeden mesiac.*

V (N2*) právna regulácia (*informácie uvedené v odseku 5 sa poskytnú zamestnancovi*) ako právny dôsledok má spôsobiť empirický fakt (*čas zamestnania v cudzine presiahne jeden mesiac*), čo je v rozpore s vektorom relevantnosti (bližšie o tom pozri v Gahér 2012).

3.5. Empirický fakt je negatívnou dostatočnou podmienkou právnej regulácie

Príklad:

(N3) *Emitent zodpovedá za škodu, ktorá vznikne uskutočňovaním premeny podoby cenného papiera, ibaže ju spôsobil niekto iný.*

$$(Neg_{DP}) \Phi \leftarrow \neg \beta$$

Empirický fakt β je negatívnou dostatočnou podmienkou právnej regulácie (zodpovednosti) Φ .

Reglementovaný tvar ustanovenia normy (N3) po obrátení reimplikácie na implikáciu bude mať túto podobu:

(RN3) *Ak niekto iný ako emitent nespôsobil škodu, ktorá vznikne uskutočňovaním premeny podoby cenného papiera, tak je za ňu (emitent) zodpovedný.*

Logická štruktúra tohto ustanovenia je zobrazená zhodne s (I_{DP}):

(Neg_{DP}*) $\neg\beta \rightarrow \Phi$

čo môžeme vyjadriť aj ako to, že negácia empirického faktu β je dostatočnou podmienkou právnej regulácie Φ .

3.6. Empirický fakt je negatívnou nutnou podmienkou právnej regulácie

Ustanovenie normy

(N4) *Ujmu vzniknutú ubytovateľovi predčasným zrušením ubytovania je ubytovaný povinný nahradiť, iba ak nemohol ubytovateľ ujme zabrániť.*

vyjadruje, že empirický fakt δ je negatívnou nutnou podmienkou právnej regulácie (povinnosti)

(Neg_{NP}) $\Psi \rightarrow \neg\delta$

Na základe kontrapozície implikácie získame reglementovaný tvar:

(RN4) *Ak ujme, vzniknutej ubytovateľovi predčasným zrušením ubytovania, mohol ubytovateľ zabrániť, tak ubytovaný **nie** je povinný ju nahradiť.*

(Neg_{NP}*) $\delta \rightarrow \neg\Psi$

čo môžeme vyjadriť aj ako to, že empirický fakt δ je dostatočnou podmienkou negácie právnej regulácie Ψ .

Zhrnutie: Na ustanovenia noriem, ktoré sú konštruované z blokov uvedených štruktúr (N1) až (N4), môžeme aplikovať pravidlá *Modus ponens* a *Modus tollens*.

Poznámka: Zatiaľ nevyvstala potreba doplniť klasickú logiku o nové normatívne spojky a špecifické normatívne pravidlá – zatiaľ sme nepotrebovali nejakú špeciálnu deontickú logiku. Podľa tézy T ako predpoklady

úsudkov môžu okrem ustanovení noriem vystupovať len empirické výroky, nie právne regulácie. Z týchto empirických výrokov sú špecifické tie, ktoré konštatujú aplikovanie (realizovanie) alebo neaplikovanie (nerealizovanie) právnej regulácie.

4. Základná štruktúra tzv. perfektnej podmienkovej normy: *Ak hypotéza, tak dispozícia, inak sankcia*

4.1. Trojčlenná štruktúra perfektnej normy

Ako sme už uviedli, za perfektnú¹⁴ podmienkovú normu sa považuje také ustanovenie, ktoré má všetky zložky: hypotézu, dispozíciu, sankciu a býva vyjadrená pomocou spojenia *ak-tak-inak*. Schematicky v logikoslovenčine:

(SchPerfN) Ak Hypotéza, tak Dispozícia, inak Sankcia.

Modelový (približný) príklad:

*Dlžník je povinný bez zbytočného odkladu po tom, čo sa dozvie o skutočnosti, ktorá robí plnenie nemožným, oznámiť to veriteľovi, inak zodpovedá za škodu, ktorá vznikne veriteľovi tým, že nebol včas o nemožnosti upovedomený.*¹⁵

Ustanovenie preformulujeme tak, aby sa zachoval jeho význam, ale mal štruktúru zjavne zhodnú so (SchPerfN). Takáto reglementovaná formulácia bude nasledovná:

(RPerfN) *Ak sa dlžník dozvie o skutočnosti, ktorá robí plnenie nemožným, tak je povinný oznámiť to bez zbytočného odkladu veriteľovi, inak zodpovedá za škodu, ktorá vznikne veriteľovi tým, že nebol včas o nemožnosti upovedomený.*

H: *Dlžník sa dozvie o skutočnosti, ktorá robí plnenie nemožným.*¹⁶

¹⁴ Podmienková norma, ktorá má len hypotézu a dispozíciu, sa nazýva *imperfektná*.

¹⁵ Pozri § 577 ods. (1) Občianskeho zákonníka.

¹⁶ Presne vzaté, toto nie je pravá hypotéza normy – tou by bolo ustanovenie o vzniku záväzkového vzťahu a tým i plnenia (§ 488 Občianskeho zákonníka: „Záväzkovým vzťahom je právny vzťah, z ktorého veriteľovi vzniká právo na plnenie (požadávka) od dlžníka a dlžníkovi vzniká povinnosť splniť záväzok.“), a preto ide skôr o model či ilustrá-

D: *Dlžník je povinný oznámiť to bez zbytočného odkladu veriteľovi.*

S: *Dlžník zodpovedá za škodu, ktorá vznikne veriteľovi tým, že nebol včas o nemožnosti upovedomený.*¹⁷

Poznámka (P2): Zámeno *to* je použité anaforický. Anafora je vo všeobecnosti veľmi hojne využívaný nástroj na koncízne vyjadrovanie právnych noriem.

Zdá sa, že ide o trojčlenné súvetie. Ako ho zapíšeme symbolicky? Jedna možnosť:

$$(\text{LogPerfN}) \quad \neg(H \rightarrow D) \rightarrow S$$

a po použití zákona negovania implikácie získame:

$$(\text{LogPerfN}^*) \quad (H \wedge \neg D) \rightarrow S$$

Táto explikácia sa však už v právnych príručkách dávno považuje za prekonanú.

4.2. Perfektná norma ako dvojkroková procedúra

V trichotomickom výklade normy niečo nesedí. Sankcia nie je primárnym cieľom normy. Primárnym či želaným stavom je právna regulácia, vyjadrená v dispozícii normy. To však znamená, že norma zachytáva dvojkrokovú procedúru.

$$(\text{LogPerfN1}) \quad 1. H \rightarrow D$$

$$(\text{LogPerfN2}) \quad 2. (H \wedge \neg D) \rightarrow S$$

Čiže v neskrátenom (rozvinutom) tvare ide o dve ustanovenia normy alebo o dve normy:¹⁸

$$(\text{LogPerfNrozv}) \quad (H \rightarrow D) \wedge ((H \wedge \neg D) \rightarrow S),$$

ciu štruktúry perfektnej normy. Nie každý antecedent ustanovenia podmienkovej normy je jej „celou“ hypotézou.

¹⁷ Z hľadiska adresáta ten, kto je v dispozícii adresátom ako subjekt normy, v sankcii sa stáva objektom normy. Táto zmena je právnikovi zrejímá.

¹⁸ Štěpán (2004, 112) hovorí o dvoch normách – primárnej a sankčnej. Krošlák (2009, 374) hovorí, že „za najvhodnejší prístup k diferenciacii významových jednotiek právnej normy možno považovať dvojčlánkovú štruktúru ... pozostávajúcu z normatívnej podmienky a normatívneho dôsledku.“

príčom konjunktory len približne modeluje súvislosť dvoch zložiek: Splnenie dispozície po tom, ako nastala podmienka aplikácie normy, je prioritným cieľom. A až potom, keď v určenej lehote nebola realizovaná právna regulácia, nastupuje sankcia. Tomuto by právnik rozumel bez problémov.¹⁹

4.3. Transformácia primárnej dispozície na sekundárnu hypotézu

V rozvinutom tvare sa v symbolickom zápise vyskytuje právna regulácia D dvakrát. Je to už naozaj adekvátne vyjadrenie? Urobme skúšku správnosti a vyjadríme rozvinutý tvar ustanovenia normy v prirodzenom jazyku:

(ReglPerfNrozv) Ak sa dlžník dozvie o skutočnosti, ktorá robí plnenie nemožným, je povinný oznámiť to bez zbytočného odkladu veriteľovi. Ak sa dlžník dozvie o skutočnosti, ktorá robí plnenie nemožným a neoznámí to bez zbytočného odkladu veriteľovi, tak zodpovedá za škodu, ktorá vznikne veriteľovi tým, že nebol včas o nemožnosti upovedomený.

Budúci čas celej normy však neodhaľuje časovú následnosť jej krokov ako krokov procedúry. Ak gramaticky zdôrazníme, že pri aplikácii každej podmienkovej normy musí byť aktivizačná podmienka vyhodnotená ako splnená, získame nové znenie:

(RPerfNrozv) Ak sa dlžník dozvedel o skutočnosti, ktorá robí plnenie nemožným, je povinný oznámiť to bez zbytočného odkladu veriteľovi. Ak sa dlžník dozvedel o skutočnosti, ktorá robí plnenie nemožným a neoznámil to bez zbytočného odkladu veriteľovi, tak zodpovedá za škodu, ktorá vznikne veriteľovi tým, že nebol včas o nemožnosti upovedomený.*

Pri domnelom druhom výskyte primárnej právnej regulácie D sme museli urobiť transformáciu – právnu reguláciu sme nahradili negáciou jej realizácie, aplikácie – negáciou jej výsledného želaného stavu. Nejde o stanovenie nepravdivosti platnosti primárnej právnej regulácie, preto negácia sa nemôže vzťahovať na právnu reguláciu, ale na jej realizáciu. Tomu právnik na základe intuície či rutiny bezproblémovo rozumie, ale v príručkách logiky pre právnikov to nemusí byť zjavne reflektované alebo jednoznačne zachytené.²⁰

¹⁹ Podobne to uvádzajú Knapp – Gerloch (2001, 130).

²⁰ Tento zásadný rozdiel si nevšimli ani napríklad Knapp – Gerloch (2001, 130) a nie je zrejmé, že by ho systémovo reflektoval Štěpán (2004, 112). Určitú, hoci nejednoznačnú, reflexiu môžeme nájsť napríklad v prednáškach z teórie práva prof. Prusáka – pozri Pru-

Označme aplikáciu primárnej právnej regulácie D ako $\text{Apl}(D)$. Označením $\neg\text{Apl}(D)$ ²¹ vyjadrujeme empiricky zistiteľný stav vecí (propozíciu), že nebola využitá či splnená, realizovaná právna regulácia – primárna dispozícia D . Táto propozícia sa zvykne nazývať aj *sekundárna hypotéza* a ňou implikovaná sankcia sa potom nazýva *sekundárna dispozícia*. Rozvinutý tvar normy môžeme potom zachytiť nasledovne:

$$(\text{LogPerfNrozv}^*) \quad (H \rightarrow D) \wedge ((H \wedge \neg\text{Apl}(D)) \rightarrow S).$$

Ak použijeme symboliku, v ktorej sme typovo odlišili fakty od právnych regulácií (aplikáciu právnej regulácie Φ označíme ako $\text{Apl}(\Phi)$), a radovými číslkami zachytíme aj postupnosť krokov procedúry, norma bude mať tvar:

$$(\text{LogPerfNrozv}^{**}) \quad 1. \alpha \rightarrow \Phi; \quad 2. (\alpha \wedge \neg\text{Apl}(\Phi)) \rightarrow \Psi.$$

Pri usudzovaní z normy a pravdivosti podmienky aplikácie normy môžeme v prvom kroku odvodiť platnosť právnej regulácie Φ (primárnej dispozície).

V druhom kroku môžeme z pravdivosti podmienky aplikácie a nepravdivosti faktu aplikovania právnej regulácie Φ (sekundárnej hypotézy) odvodiť platnosť právnej regulácie Ψ (sekundárnej dispozície).

sák (2013). A napríklad Frišnič (2007, 28) píše: „Ak by sme však túto trichotomickú štruktúru spresnili, zistili by sme, že ide vlastne o štruktúru tetraatomickú. Dispozícia tu totiž vystupuje aj pozitívne aj negovaná. V prvom prípade predstavuje normatívnu vetu, v druhom prípade výrok o tom, že dispozícia nenastala“ (kurz. autor).

²¹ Krošlák (2009, 373) si uvedomil problém so správnym negovaním dispozície a navrhuje zachytávať normatívny dôsledok ako štruktúru zloženú z normatívnej modalít a vlastnej dispozície: oD ako *Je prikázané D*, fD ako *Je zakázané D* a pD ako *Je dovoľené D*. Neaplikovanie dispozície D navrhuje symbolizovať ako $\sim D$ a celú normu ako dvojkrokovú. Pre situáciu príkazu to formuluje nasledovne: $H \rightarrow oD_1$; $\sim D_1 \rightarrow D_2$, kde D_1 je primárna dispozícia a D_2 je sekundárna dispozícia. Zdalo by sa, že to je adekvátny návrh, hoci sémantická súvislosť medzi oD_1 a $\sim D_1$ nie je nijako bližšie vysvetlená a dispozícia D_2 nie je v štruktúre druhej normy správne zachytená, pretože aj ju by mal predchádzať niektorý z operátorov príkazu, zákazu alebo dovoľenia. Neudržateľnosť tohto návrhu však odhaľuje prípad zákazu: $H \rightarrow fD_1$; $\sim D_1 \rightarrow D_2$. „Negovaná“ dispozícia D_1 ($\sim D_1$) má zachytávať nespĺnenie dispozície, ale pôvodná dispozícia fD_1 zakazuje splnenie D_1 , takže je tu obsahový spor – želaným stavom je zákaz D_1 a nespĺnením tejto regulácie je „negácia“ D_1 . To, čo je označené ako *dispozícia*, nemôže byť aj normatívne (fD ako celok), aj nenormatívne – D ako zložka tejto štruktúry.

4.4. Päťčlenná štruktúra perfektnej normy

Ak sa vrátíme k prvej schéme (SchPerfN), tak by sme ju mali nahradiť priezračnejšou päťčlennou (pentatomickou) schémou:

(KorigPerfN) 1. Ak Hypotéza, tak Dispozícia; 2. Ak Hypotéza a nie aplikovaná dispozícia, tak Sankcia,

ktorá je určite v súlade s intuíciou právnikova, hoci sme ju nenašli v žiadnej príručke logiky pre právnikov.

Poznámka: Ak sa nerealizuje dovoľenie, tak hovoríme, že adresát normy právnu reguláciu neaplikoval, nevyužil. Ak sa nerealizuje príkaz konania, tak hovoríme, že adresát normy právnu reguláciu nevykonal, nesplnil v zmysle nedodržiaval. Ak sa nerealizuje zákaz konania, tak hovoríme, že adresát normy právnu reguláciu nesplnil v zmysle porušil. Zdôrazňujeme, že to neznamená neplatnosť a/alebo neúčinnosť právnej regulácie, naopak – platnosť a účinnosť logiky odvodennej právnej regulácie je vždy presupozíciou jej nevyužitia či porušenia. O neplatnej alebo neúčinnnej právnej regulácii nemá pragmatický zmysel hovoriť, že sa nerealizovala. Na druhej strane, ak by sa realizovala neplatná či neúčinná právna regulácia, ktorá nie je ani odvodená dovoľená, bolo by to v rozpore so zákonom.

5. Logika aplikovaná v práve (LOGAP)

Slovník LOGAP-u musí byť rozšírený oproti klasickej výrokovkej (propozičnej) logike najmä o premenné pre právne regulácie (Φ , Ψ , Ω) a syntax musí obsahovať operáciu aplikácie (Apl), ktorej argumentmi sú právne regulácie. Výsledky aplikácie (Apl(Φ), Apl(Ψ), Apl(Ω)) sú pravdivými alebo nepravdivými empirickými propozíciami (faktmi).

Základné odvodzovacie (aplikačné) pravidlá propozičnej logiky musia byť obohatené o pravidlo konkretizácie z predikátovej logiky, podľa ktorého zo všeobecného ustanovenia normy získame zložené „singulárne“ propozície. To je akoby prvý štandardný krok. Pri záväzkových vzťahoch vystupujú dve strany ako diferencovaní adresáti normy a objekt plnenia; pri sankciách je adresát normy často implicitný – zákonodarca, súd, úrad (inštitúcie). Pre adresáta normy aktivizovaná právna regulácia je príkaz, dovoľenie či zákaz určitej činnosti.

6. Príklad použitia logiky

V systéme prirodzenej dedukcie pre LOGAP zistíme, za akých okolností podľa uvedeného ustanovenia normy vyplýva, že objednávateľ nie je povinný zaplatiť zhotoviteľovi sumu pripadajúcu na vykonanú prácu a vzniknuté náklady podľa pôvodne určenej ceny.

Predpis: Objednávateľ je oprávnený po oznámení novourčenej ceny od zmluvy odstúpiť; ak od zmluvy odstúpi, je povinný zaplatiť zhotoviteľovi sumu pripadajúcu na vykonanú prácu a vzniknuté náklady podľa pôvodne určenej ceny, len pokiaľ mal z čiastočného plnenia zmluvy majetkový prospech.

A) Vetu (1) môžeme preformulovať na implikáciu v tvare (1*):

- (1) *Objednávateľ je oprávnený po oznámení novourčenej ceny od zmluvy odstúpiť.*
 (1*) Ak zhotoviteľ oznámi objednávateľovi novourčenú cenu, tak on (objednávateľ) môže od zmluvy odstúpiť.

Po konkretizácii (kde objednávateľ je a , zhotoviteľ je b)

- α_1 : zhotoviteľ b oznámi objednávateľovi novourčenú cenu
 Φ : objednávateľ a môže od zmluvy odstúpiť

môžeme výslednú výrokovo-logickú štruktúru zachytiť nasledovne:

$$(1\text{Log}) \quad \alpha_1 \rightarrow \Phi.$$

B) Druhá časť predpisu v reglementovanom tvare pri rešpektovaní súslednosti gramatických časov a doplnenia vypustených výrazov má podobu:

- (2) *Ak objednávateľ od zmluvy odstúpil, tak je objednávateľ povinný zaplatiť zhotoviteľovi sumu pripadajúcu na vykonanú prácu a vzniknuté náklady podľa pôvodne určenej ceny, len pokiaľ mal objednávateľ z čiastočného plnenia zmluvy majetkový prospech.*

Jeho logickú štruktúru po konkretizácii môžeme zachytiť nasledovne:

$$(2\text{Log}) \quad \text{Apl}(\Phi) \rightarrow ((\Psi_1 \wedge \Psi_2) \rightarrow \beta)$$

príčom

- $\text{Apl}(\Phi)$: objednávateľ a od zmluvy odstúpil;

$\Psi_1 \wedge \Psi_2$: *objednávateľ a* je povinný zaplatiť zhotoviteľovi *b* sumu pripadajúcu na vykonanú prácu a *objednávateľ a* je povinný zaplatiť zhotoviteľovi sumu pripadajúcu na vzniknuté náklady podľa pôvodne určenej ceny;

β : *objednávateľ a* mal z čiastočného plnenia zmluvy majetkový prospech.

Zápis úsudku:

1. $\alpha_1 \rightarrow \Phi$ ustanovenie normy
2. $\text{Apl}(\Phi) \rightarrow ((\Psi_1 \wedge \Psi_2) \rightarrow \beta)$ ustanovenie normy
3. α_1 (zhotoviteľ *b* oznámil objednávateľovi *a* novourčenú cenu) okolnosť
4. Φ (*objednávateľ a* od zmluvy môže odstúpiť) MP (1., 3.)
5. $\text{Apl}(\Phi)$ (logicky odvodená právna regulácia Φ bola aplikovaná) okolnosť
6. $(\Psi_1 \wedge \Psi_2) \rightarrow \beta$ MP (2., 5.)
7. $\neg\beta$ (*objednávateľ a* nemal z čiastočného plnenia zmluvy majetkový prospech) okolnosť
8. $\neg(\Psi_1 \wedge \Psi_2)$ MT (6., 7.)

Záver: Nie je pravda, že *objednávateľ a* je povinný zaplatiť zhotoviteľovi sumu...

Odpoveď: Z uvedeného ustanovenia normy vyplýva, že *objednávateľ a* nie je povinný zaplatiť zhotoviteľovi *b* sumu pripadajúcu na vykonanú prácu a vzniknuté náklady podľa pôvodne určenej ceny za týchto okolností:

1. zhotoviteľ oznámil objednávateľovi *a* novourčenú cenu;
2. (potom): *objednávateľ a* od zmluvy odstúpil;
3. *objednávateľ a* nemal z čiastočného plnenia zmluvy majetkový prospech.

Ak by *objednávateľ a* mal z čiastočného plnenia zmluvy majetkový prospech, tak z daného ustanovenia normy nemôžeme usúdiť, že by bol povinný zaplatiť zhotoviteľovi *b* sumu pripadajúcu na vykonanú prácu a vzniknuté náklady podľa pôvodne určenej ceny. Tu by však mohli nastúpiť nejaké výkladové pravidlá a pomocou nich by sa dalo zdôvodniť, že v prípade okolnosti β (*objednávateľ a* mal z čiastočného plnenia zmluvy majetkový prospech) sa dá odvodiť právna regulácia $(\Psi_1 \wedge \Psi_2)$ (*objednávateľ a* je povinný zaplatiť zhotoviteľovi sumu...).

7. Predsa fragment deontickej logiky?

Logicky odvodená právna regulácia bola negáciou zloženej právnej regulácie. Vo všeobecnosti logicky odvodené právne regulácie môžu byť zložené rôznym spôsobom. Ako s nimi bude právnik pracovať – podľa akých pravidiel? Zdalo by sa, že tu si už nepochybne otvára priestor deontická logika pre svoje účinkovanie. Je to naozaj tak?

Otázku pravidiel manipulácie so zloženými právnymi reguláciami môžeme pretransformovať na otázku, ktorá sa týka vyhodnotenia ich výsledku: Za akých okolností môže právnik stanoviť, že zložená právna regulácia bola naozaj aplikovaná?

Právnik v praxi úspešne rozlišuje kumulatívne, alternatívne a disjunktívne právne regulácie. Zdá sa, že inú štruktúru právne regulácie nemávajú. Aj tu však praktický právnik vystačí s intuíciou, ktorú zachytáva procedurálny aspekt zavedenej operácie aplikovania a vyhodnotenie výsledku. Právnik dokáže správne vyhodnotiť, či sa regulácia aplikovala alebo neaplikovala aj bez špeciálnej deontickej logiky. Veď to robia právnici dennodenne.

Ako by právnik odpovedal na otázku: Za akých okolností bola aplikovaná kumulatívna právna regulácia? Jednoducho – keď boli aplikované všetky jej zložky:

$$\text{Apl}(\Phi_1 \wedge \Phi_2) \text{ vtt}^{22} (\text{Apl}(\Phi_1) \wedge \text{Apl}(\Phi_2))$$

Ako by právnik odpovedal na otázku: Za akých okolností bola aplikovaná alternatívna právna regulácia? Keď bola aplikovaná práve jedna z jej zložiek:

$$\text{Apl}(\Phi_1 \vee \vee \Phi_2) \text{ vtt} ((\text{Apl}(\Phi_1) \wedge \neg \text{Apl}(\Phi_2)) \vee (\neg \text{Apl}(\Phi_1) \wedge \text{Apl}(\Phi_2)))$$

Za akých okolností podľa právnika bola aplikovaná disjunktívna právna regulácia? Keď bola aplikovaná aspoň jedna z jej zložiek:

$$\text{Apl}(\Phi_1 \vee \Phi_2) \text{ vtt} ((\text{Apl}(\Phi_1) \wedge \neg \text{Apl}(\Phi_2)) \vee (\neg \text{Apl}(\Phi_1) \wedge \text{Apl}(\Phi_2)) \vee (\text{Apl}(\Phi_1) \wedge \text{Apl}(\Phi_2)))$$

Vyhodnotenie vykonania aplikácie zloženej právnej regulácie je problém právnej praxe, opísaný návod však pre právnika úplne stačí a nepotrebuje špeciálnu deontickú logiku.

²² Výraz *vtt* používame ako skratku pre spojenie *vtedy a len vtedy, keď*.

8. Záver

Systém aplikovanej logiky v práve (LOGAP) tak, ako sme ho predstavili, je len minimálnym rozšírením klasickej logiky a toto rozšírenie sa týka:

1. zavedenia *právnych regulácií* ako špecifických zložiek noriem, avšak bez potreby zavedenia špeciálnych spojok;
2. zavedenia operácie *aplikácie* právnych regulácií, ktorej výsledkom je empirická propozícia, opisujúca želaný stav;
3. *vyhodnotenia* zložených právnych regulácií, ktoré na základe procedurálneho aspektu aplikácie vysvetľuje toto vyhodnotenie intuitívne a neproblematicky;
4. akceptovania tézy, že okrem ustanovení noriem *samostatným predpokladom nemôže byť číre vyjadrenie právnej regulácie*, ale vždy empirický fakt, pričom častým typom faktu je konštatovanie aplikovania alebo neaplikovania právnej regulácie.

Tento systém umožňuje presnejšiu analýzu logickej štruktúry perfektnej normy ako päťčlennej, kde jedným členom je práve konštatovanie neaplikovania (primárnej) právnej regulácie. Navrhnutý systém aplikovanej logiky v práve je vzdialený sofistikovaným systémom deontických logík (ktoré málokto právnik pozná), a predsa prakticky takmer úplne postačujúci.

Literatúra

- ALCHOURRÓN, C. – BULYGIN, E. (1981): The Expressive Conception of Norms, In: Hilpinen, R. (ed.) (1981), 95-124.
- ALCHOURRÓN, C. – BULYGIN, E. (1993): On the Logic of Normative Systems. In: Stachowiak, H. (ed.): *Pragmatik: Handbuch pragmatischen Denkens*. Band IV. *Sprachphilosophie, Sprachpragmatik und formative Pragmatik*. Hamburg: Felix Meiner Verlag, 273-294.
- ANDERSON, A. R. (1958): A Reduction of Deontic Logic to Alethic Modal Logic. *Mind* 67, 100-103.
- DUŽÍ, M. – JESPERSEN, B. – MATERNA, P. (2010): *Procedural Semantics for Hyperintensional Logic. Foundations and Applications of Transparent Intensional Logic*. Springer.
- BORSÍK, D. (2013): Nadobudnutie vlastníctva od neoprávneného ako prejav dobrej viery v komparatívnom súkromnom práve. *Právní rozhledy* 21, č. 7, 239-246.
- CASTAÑEDA, H. -N. (1958): Imperatives and Deontic Logic. *Analysis* 19, 42-48.
- FRÍŠNIČ, J. (2007): *Právna norma*. Diplomová práca. Brno: Právnická fakulta, Masarykova univerzita.

- DAVEY, K. (2002): Obligation and the Conditional in Stit Theory. *Studia Logica* 72, No. 3.
- GAHÉR, F. (2012): Revízia definícií pojmov dostatočná a nutná podmienka. *Organon F* 19, č. 1, 16-37.
- HANSEN, J. (2008): *Imperatives and Deontic Logic: On the Semantic Foundations of Deontic Logic*. Doctoral dissertation. University of Leipzig. Dostupné: http://www.hh.shuttle.de/win/Joerg.Hansen/Diss/Hansen_Joerg_Dissertation_Uni_Leipzig_25112008.pdf
- HILPINEN, R. (ed.) (1971): *Deontic Logic: Introductory and Systematic Readings*. Dordrecht: D. Reidel.
- HILPINEN, R. (ed.) (1981): *New Studies in Deontic Logic*. Dordrecht: D. Reidel.
- JØRGENSEN, J. (1937-1938): Imperatives and Logic. *Erkenntnis* 7, 288-296.
- KNAPP, V. – GERLOCH, A. (2001): *Logika v právním myšlení*. 3. vyd. Eurolex Bohemia.
- KNAPP, V. – HOLLÄNDER, P. a kol. (1989): *Právne myslenie a logika*. Bratislava: Obzor.
- KROŠLÁK, D. (2009): K teórii štruktúrovania právnych noriem (pokus o logicko-sémantickú analýzu v evolučnej perspektíve). *Právnik* 148, č. 4, 365-376.
- KUCHYŇKA (2012): *Pravidla, jazyk a logika*. Dizertačná práca. Brno: Filozofická fakulta Masarykova univerzita.
- MARKO, V. (2004): *Vreme, objašnenje, modalnost*. Novi Sad: Futura publikacije.
- PRUSÁK, J. (2013): <http://nechodimnaprednasky.sk/nahlad-prednasky/5078/skladba-prav-noriem-priklady>.
- MATERNA, P. – PALA, P. – ZLATUŠKA, J. (1989): *Logická analýza přirozeného jazyka*. Praha: Academia.
- ŠTĚPÁN, J. (2004): *Logika a právo*. 2. dopl. vyd. Plzeň: C.H. Beck.
- ŠTĚPÁN, J. (2009): Problémy normatívniho usuzování. In: *Acta Universitatis Brunensis, Iuridica*, No. 365.
- ŠVOBODA, V. – PEREGRIN, J. (2009): *Od jazyka k logice. Filosofický úvod do moderní logiky*. Praha: Academia.
- ŠVOBODA, V. (2012): Pravidla, normy a analytický filozofický diskurz, *Organon F* 19, č. 2, 143-179.
- ŠVOBODA, V. (2013): *Logika pro Pány, Otroky a Kibice (filosofický průvodce světem deontické logiky)*. Praha: Academia.
- WEINBERGER, O. (1993): *Základy právní logiky*. Brno: Masarykova univerzita.
- VON WRIGHT, G.H. (1969): On the Logic and Ontology of Norms. In: Davis, J. W. – Hockney, D. J. – Wilson, W. K. (eds.): *Philosophical Logic*. Dordrecht: D. Reidel.
- VON WRIGHT, G. H. (1971): A New System of Deontic Logic, In: Hilpinen, R. (ed.) (1971), 105-120.
- ZOUHAR, M. (2008): *Základy logiky pre spoločenskovedné a humanitné odbory*. Bratislava: Veda.